

Dějiny Králicka

1. Od počátků k rozpadu rakousko-uherské monarchie

Počátky osídlování kraje (13. st.)

V roce 1278 je doložena cesta Štítý – Mezilesí, která představovala výchozí podmínku pro kolonizaci Králicka. Cesta spojující Štítý a Králíky skrze Králickou brázdou v této době doložena není.

Roku 1324 Jan Lucemburský postoupil Žampašsko Jindřichovi z Lipé. Rod z Lipé vlastnil také Kolštejn (Branná). Králicko se nacházelo mezi Žampachem a Kolštejnem, takže se nabízelo obě tato panství prostřednictvím kolonizace Králicka propojit. První snahy o kolonizaci Králicka tehdy mohly vzejít od Jindřicha z Lipé.

První písemné zmínky (14. st.)

Roku 1357 postupuje Karel IV. „*montana in Greulichs*“¹ Čeňkovi z Potštejna. Latinské *montana* mohlo znamenat *hory* (pohoří), ale také *doly*. Výraz *Greulichs* můžeme interpretovat jako přídavné jméno přivlastňovací a pak šlo o *Greulichovy hory (doly)* – Greulich mohl být správce těchto dolů –, nebo šlo o odvození z přídavného jména *greulich*, což by znamenalo *strašné doly (doly ve strašné krajině)*. Pokud však na Králicku doly byly, pak zanikly, protože dalších 200 let není o Králíkách zmínky. Komolením slova *Greulich (Grulich – Krulich – Kralich...)* vzniklo pojmenování *Králíky*.

Založení města, Žampachové (16. st.)

Větší zájem o Králicko začal projevovat nejspíš Jan Žampach z Potštejna, který v roce 1495 koupil panství Mezilesí. Králicko se tak ocitlo ve středu Žampachových majetků a vybízelo ke kolonizaci. Žampach však neměl dostatek financí, a musel část žampašského panství zastavit. Z osídlování Králicka tak sešlo. Úspěšnější byl jeho syn **Zdeněk Žampach**, který po roce 1548 Žampašsko sjednotil a měl zájem udržet i Králicko.

Dokladem o existenci města Králík v polovině 16. st. je protokol o vymezení hranic panství, kvůli kterému Jan Burian Žampach (syn Zdeňka Žampacha) v roce 1568 požádal o vyslání komorníka zemských desek. V protokolu jsou uváděni svědci z Králík a Heřmanic. Ti však přesněji neznali situaci v dřívějších dobách, z čehož lze soudit, že v kraji nesídlili dlouho. Pravděpodobně tedy je, že Králíky založil někdy kolem pol. 16. st. Zdeněk Žampach.

Zdeněk z Valdštejna (16. st.)

Jan Burian Žampach prodal r. 1577 Králicko Zdeňkovi z Valdštejna. Tomu se připisuje rozvoj hornictví, založení protestantské modlitebny, fary, zámku a také školy. Roku 1577 Zdeněk z Valdštejna vymohl na Rudolfovi II. privilegia na konání tří výročních trhů.

První poddanská rebelie (poč. 17. st.)

V letech 1605–1607 došlo k první doložené poddanské rebelii. Tehdejší majitel panství Bohuslav Hasištejnský z Lobkovicⁱ převedl panství na svou druhou manželku Evu z Valdštejna, ačkoli v případě, že zemře bezdětný, mělo se panství vrátit Redernům, z kterých pocházela jeho první manželka Anna (vdova po Zdeňkovi z Valdštejna). V r. 1605 Hasištejnský skutečně bez dětí

¹ Musil, 2000, s. 20–21.

ⁱ Pouze shoda jmen s renesančním básníkem žijícím na přelomu 15. a 16. st.

zemřel a Eva z Valdštejna začala na poddaných vymáhat poddanský slib. Ti ho odmítli, protože její nárok neuznávali a navíc se obávali ztráty privilegií poskytnutých Annou z Redernu. Spor musela řešit krajská vojenská hotovost a někteří Králíčtí pak byli vězněni v Hradci Králové a poté v Praze v Bílé věži.

Třicetiletá válka (1. pol. 17. st.)

Během třicetileté války Králickem procházela vojska jak Katolické ligy, tak Protestantské unie. Vojáci drancovali, vymáhali výpalné. Ve městě řádily požáry a epidemie nemocí. Před bitvou na Bílé hoře náleželo Králicko Jindřichovi z Hohenlohe, který podporoval stavovské povstání, proto mu byl majetek po roce 1620 konfiskován a přešel do rukou Pappenheimů. V roce 1650 králické panství získal Michael Ferdinand Althan a Althanové panství vlastnili až do konce 2. sv. války.

Požáry, mor... (2. pol. 17 a poč. 18. st.)

Při požáru r. 1676 shořel střed města i s kostelem. Obzvlášť ničivý oheň vypukl r. 1708, kdy shořelo téměř celé město. V letech 1713–1714 řádil mor. Roku 1714 pak došlo k poklesu měny a po průtrži mračen k povodni, která zatopila spodní část města. Tyto pohromy Králíky poznamenaly na dlouhá léta.

Rekatolizace, klášter na Hoře Matky Boží (přelom 17. a 18. st.)

Králický farář Schliemann připomněl králickému rodákovi, tehdy již hradeckému biskupovi, Tobiášovi Beckerovi jeho dětské předsevzetí vybudovat na Lysé hoře kostel. Myšlenka našla obecnou podporu a z původně zamýšlené kaple se přešlo rovnou ke stavbě poutního kostela a vzápětí i kláštera. Stavba začala r. 1696 a celý komplex byl dokončen v r. 1710. Projekt podpořilo několik faktorů: obliba tradičních poutí na Lysou horu, snaha pomoci si od pohrom, jako byly mor, požáry a války, a silný rekatolizační tlak.

Slezské války (2. pol. 18. st.)

První slezská válka

Roku 1742 začaly války mezi Rakouskem a Pruskem o Slezsko. Pro Králicko to znamenalo přesuny pruských vojsk: např. 5. dubna 1742 v Králíkách nocovalo 900 vojáků. Ve válce Rakousko ztratilo část Slezska s celým Kladskem, a Králíky se tak staly pohraničním městem.

V roce 1742 došlo ke vzpouře vůči vrchnostenskému správci Pechynskému, který příliš tvrdě vymáhal robotu. Pechynský tehdy musel z úřadu uprchnout.

Druhá slezská válka

Druhá slezská válka (1744–1745) přinesla obvyklé plenění, výpalné a hladomor. Když v r. 1745 Králíky drancovali Prusové, část obyvatel s majetkem odešla do lesů v sedle mezi Jeřábem a Pohořelcem. Pověst vypráví o zrádci, který vedl Prusy za uprchlíky. Prusové došli téměř k cíli, avšak na poslední chvíli pojali podezření, že jde o léčku a zrádce zastřelili. Protože se Králíčtí zrovna modlili ke sv. Trojici, považovali událost za zázrak a na místě v roce 1746 vystavěli kapli.

Sedmiletá válka

Třetí slezská válka (1756–1763), sedmiletá, přinesla další řádění Prusů a také ubytování rakouských a ruských vojsk (1761–1762). Snahy Marie Terezie o navrácení Kladska a Slezska byly neúspěšné, a Králíky tak zůstaly definitivně v pohraničí.

Požár 1767

Při požáru v roce 1767 přišel králický kostel o svou barokní cibulovou střechu, která byla až do roku 1872 nahrazena provizorní střechou stanovou. Od roku 1872 zastřešuje kostelní věž štíhlá novogotická helmice, již má kostel dodnes.

Válka bramborová (2. pol. 18. st.)

V letech 1778–1779 probíhala tzv. válka bramborová (vojáci trpící nedostatkem jídla se živili bramborami vykopávanými z polí). Přes Králicko přecházela rakouská i pruská vojska. Když v roce 1779 projížděl pohraničím Josef II., aby obhlédl škody, zastavil se i v Králikách. Poté, co viděl vydrancovaný klášter, prohlásil prý: „Kde nic není, i císař ztrácí své právo.“² Budoucí císař chtěl na místě kláštera zřídit piaristické gymnázium, ale nakonec vyhověl prosbám Králických, aby klášter nerušil, protože ten pro místní obyvatelstvo představoval důležitý zdroj obživy.

Napoleonské války (zač. 19. st.)

Po bitvě u Slavkova (1805) přes Králiky přecházela ruská armáda, jež přinesla tyfus a neštovice. Rakouští huláni a dělostřelci pak v r. 1806 způsobili požár, při němž shořelo 16 domů v Dlouhé ulici.

Revoluční rok (pol. 19. st.)

Revoluční dění v roce 1848 se Králik nijak zvlášť nedotklo, nicméně byla zřízena Národní garda. Ta však zasáhla pouze proti poddaným, kteří se bouřili proti vymáhání roboty správcem Pleskotem, přestože již bylo jasné, že bude zrušena.

Podstatné pro Králiky bylo právě zrušení roboty a poddanství. Politické a soudní pravomoci vrchnostenského úřadu převzal městský úřad, okresní soud, okresní berní úřad a okresní hejtmanství, jež sídlilo v Žamberku.

Státní správa a samospráva 1855–1938

V letech 1855–1868 fungovaly tzv. smíšené úřady, které slučovaly okresní hejtmanství a okresní soudy, a takový smíšený úřad měly i Králiky. Od roku 1868 se však navrací stav před rokem 1855 a ten vydržel v podstatě až do roku 1938. V roce 1864 byly nově zřízeny ještě okresní obce, reprezentované obecními zastupitelstvy. Takové okresní zastupitelstvo sídlilo i v Králikách.

Prusko-rakouská válka (2. pol. 19. st.)

V roce 1866 vypukla prusko-rakouská válka o hegemonii v Německém spolku. V roce 1866 tak Králiky musely zásobovat 4 000 pruských pěšáků, kteří se zde utábořili.

Důsledkem války, kterou Rakousko prohrálo, bylo mimo jiné rakousko-uherské vyrovnání. Rakousko mělo dále od Pruska uloženo vybudovat železniční spojení s Pruskem, a tak na Králicku vznikla první železniční trať a také nádraží v Dolní Lipce, které ovšem neslo název Grulich. Položení železniční tratě dalo základ průmyslovému rozvoji regionu.

2 Čermák, J., 1964, s. 17.

Rozvoj města na přelomu 19. a 20. století

Zakládaly se textilní továrnyⁱ, které zaměstnaly více než 1 000 lidí – obyvatelstvo vesnic se přesouvalo do města. V Králíkách byla vybudována spořitelna, protestanti dostali svůj kostel, rozvíjela se činnost spolků, vznikaly politické stranyⁱⁱ.

1. sv. válka (1. pol. 20. st.)

První světová válka (1914–1918) se Králík přímo nedotkla, ale projevila se nedostatkem zboží, zvýšením cen a také odvodů králíckých mužů na frontu. V roce 1918 pak ve městě propukla epidemie španělské chřipky, na níž jen během 14 dnů zemřelo 16 osob.

Po válce se Rakousko-Uhersko rozpadlo a Králíčtí připravovali vznik nové provincie Německého Rakouska Sudetenland, avšak rokem 1918 Králícko připadlo nově vzniklé ČSR.

Použitá literatura a další zdroje

ČERMÁK, Josef. *Stručné dějiny Králík*. Králíky 1964. (Fotoreprint strojopisu z archivu Městského muzea Králíky.)

MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Vyd. 1. V Dolní Lipce: A. Juránek, 2000, 184 s., [26] s. obr. příl. ISBN 80-902-2631-0.

MĚSTSKÉ MUZEUM KRÁLÍKY. *Hora Matky Boží* [doc]. Králíky. (Výtah z pramenů.)

MĚSTSKÉ MUZEUM KRÁLÍKY. *Světlo, požáry atd.* [doc]. Králíky. (Výtah z pramenů.)

Hora Matky Boží Králíky [online]. Králíky, 2006. Dostupné z: <http://kraliky-klaster.cz/>.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie>.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation. Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hauptseite>.

i 1894 tkalcovna hedvábí bratří Steinerů (Hedva, Webin, Incot), 1898 tkalcovna hedvábí Dominik Walter a syn (Tesla, Teslamp, Novalamp), 1911 Benedikt Schroll a syn (SOU opravárenské).

ii Němečtí nacionalisté – němečtí liberálové, všenněmci; sociální demokracie; německé agrární hnutí, Německá křesťansko sociální strana.